

VAASAN HOVIOIKEUS

PL 217, 65101 VAASA

Puh. 029 56 41646

Fax. 029 56 41695

Oikeusministeriö

Oikeushallinto-osasto

PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön kirje 31.5.2016 nro 7/41/2014

LAUSUNNON ANTAMINEN VAIKUTUSVALLAN KAUPPAAMISRIKOKSESTA

Oikeusministeriö on pyytänyt viitekirjeellään hovioikeudelta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle lahjontaa koskevaan rikosoikeudelliseen yleissopimukseen tehdyn varauman peruuttamisen hyväksymisestä ja laiksi rikoslain muuttamisesta, siltä osin, kun on kysymys ns. vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisoinnista. Hovioikeus esittää kunnioittaen lausuntonaan seuraavaa.

Esityksen mukaan vaikutusvallan kauppaamisrikosta koskevan rangaistussäännön säätämällä pyritään turvaamaan virkamiesten ja kansanedustajien toiminnan läpinäkyvyys ja puolueettomuus eli toisin sanoen riippumattomuus. Sääntely täydentää siten lahjusrikoksia koskevia rangaistussäännöksiä. Esityksessä on huomioitu rikosoikeudellisten laillisuus- ja kriminalisointiperiaatteiden asettamat vaatimukset, minkä lisäksi esityksessä on kiinnitetty huomiota perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen demokraattisessa yhteiskunnassa ja sen mukaisessa poliittisessa vaikuttamisessa. Hovioikeus pitää esitystä näiltä osin riittävän kattavana.

Hovioikeus viittaa aiempaan 26.5.2015 päivättyyn lausuntoonsa, jossa on otettu kantaa vaikutusvallan väärinkäytön kriminalisointiin, ja toteaa, että esitykseen sisältyy rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta edelleen epäkohtia. Ehdotetun rikoslain 16 luvun 14 c §:n sanamuodon mukaan ei ole riittäväällä täsmällisyydellä ennakoitavissa millainen vaikuttaminen katsotaan epäasialliseksi sen sijaan, että kyse olisi oikeutetusta lobbauksesta tai normaalista liiketoimintaan liittyvästä taloudellisen edun tavoittelusta.

Jatkovalmistelussa olisi toivottavaa, että ehdotetun pykälän 3 momentin tyyppitapauksia harkittaisiin pikemminkin epäasiallisiksi vaikuttamistavoiksi katsottavien toimintatapojen näkökulmasta ja itsenäisesti oikeudettoman edun käsitteestä. Esityksen sivuilla 35 ja 57 on tuotu esille, että vaikuttamisen epäasiallisuutta voidaan arvioida ainakin vaikuttamisen sisällön, vaikuttajan henkilön ja muiden olosuhteiden näkökulmasta. Hovioikeuden näkemyksen mukaan 3 momentin tyyppitapauksista kohta 1 ei tarkenna epäasiallisen vaikuttamisen sisältöä, kohta 2 on sinällään itsestään selvä ja kohta 3 tulisi arvioitavaksi lahjusrikokseksi. Kohta 4 on näin ollen ainoa tyyppitilanne, joka sisällöllisesti tarkentaa epäasiallisen vaikuttamisen merkityssisältöä. Esityksen perusteella jää epäselväksi, onko kyse vaikutusvallan kauppaamisrikoksesta tilanteessa, jossa välimies salaa toimeksiantajansa, mutta päätöksentekijä on tästä muutoin tietoinen. Esimerkkeinä erilaisista rikosoikeudellisista määritelmistä voitaneen mainita rikoslain 34 a luvun 6 §:n määritelmä terroristisesta tarkoituksesta, joka määritellään lainkohdassa selkeästi erilaisten käytännön tyyppitilanteiden avulla ilman avoimia oikeudellisia käsitteitä, ja rikoslain 30 luvun 11 §:n määritelmä yrityssalaisuudesta, jota koskeva harkinta rakentuu kolmen yleisen kriteerin varaan (salassapitotahto, salassapitointressi ja tosiasiallinen salassapito). Hovioikeus kiinnittää huomiota siihen, että epäasiallisen vaikuttamisen tyyppitilanteiden esille tuomisen ohella rangaistussäännöksessä voisi olla tarpeen tuoda esille näitä tyyppitilanteita täydentävä oikeusohje. Muutoin voi olla vaarana, että tyyppitilanteiden luettelo tulkitaan tyhjentyväksi.

Epäasiallisen vaikuttamisen liittäminen siihen, että teon on oltava omiaan horjuttamaan luottamusta pää-

töksenteon riippumattomuuteen, on sen sijaan pidettävä onnistuneena, koska tällä tavoin arviointi kiinnittyy yleisempiin kyseistä toimintoa koskeviin moraalikäsitelmiin ja sen mukaisiin hyviin käytäntöihin. Esityksen mukaan rangaistavaa olisi ainoastaan vaikuttaminen päätöksentekoon eikä sitä edeltävään valmisteluun. Tältä osin voitaneen asettaa kyseenalaiseksi, toteutuvatko esityksen tavoitteet tilanteissa, joissa asioiden valmisteluvaihe ja siihen kohdistunut epäasiallinen vaikuttaminen, rajaavat vahvasti päätöksentekovaihtoehtoja.

Hovioikeus toteaa, että esityksessä on otettu huomioon sääntelyssä huomioitavat näkökohdat kattavasti, eikä ehdotettu vaikutusvallan kauppaamista koskeva rangaistussäännös kavenna liiaksi sananvapautta. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta esitykseen liittyy edellä kuvatut ongelmat, jotka liittyvät erityisesti epäasiallisen vaikuttamisen määrittelyyn.

Vaasan hovioikeudessa, syyskuun 1 päivänä 2016,

Presidentti Tapani Vasama

Hovioikeuden lausunnon on valmistellut hovioikeudenneuvos Petteri Korhonen ja viskaali Sandra Wallin